

Частина 1

Сенси й символи Великодня у дослідженнях Івана Франка: погляд через століття

На річках скресає лід. Із вирію повертаються птахи і замилюють слух своїм радісним щебетанням. Віє теплий вітерець; повітря пахне свіжим, ніжним ароматом першої травички та дрібних квітів. «Гріє сонечко! Усміхається небо ясніє...» [т. 1, с. 26]¹. У тому ясному сонячному промінні ніжитья пухка чорна рілля, яка немов притихає в очікуванні доброго сімені, що от-от упаде в її лоно і розів'ється пишним колоссям... Усе це звіщає прихід весни, що про неї Іван Франко писав:

Весно, що за чудо ти
Твориш в моїй груди?
Чи твій поклик з мертвоти
Й серце к житні будить?
<...>
Всюди чую любий глас,
Клик життя могучий...
Весно, вітре, люблю вас,
Гори, ріки, тучі!

[т. 1, с. 35].

Весна несе з собою нове життя, красу, радість, любов та світло надії. З нею приходить і довгоочікуване свято Великодня. Свято весняного оновлення природи, Христового Воскресіння з мертвих,

¹ Тут і далі цитую за вид.: *Франко І.* Зібрання творів у 50-ти томах. Київ: Наукова думка, 1976–1986; *Франко І.* Додаткові томи до Зібрання творів у 50-ти томах. Київ: Наукова думка, 2008–2011. У квадратних дужках після цитат перша цифра позначає відповідний том, друга — сторінку.

перемоги життя над смертю, торжества любови та правди... Потужну енергетику Великодня Іван Франко ословив так:

«Сьогодні воскресає не тільки весна, але і Христос воскресає, не тільки зима зазнає поразки, зазнає поразки смерть у всіх своїх формах, зло у всіх своїх проявах, не виключаючи й етичних. Перемагає правда і справедливість: в німій люті, в судорогах корчиться вже безсила кривда, в ніщо перетворюються несправедливі присуди несумлінного судді-боягуза. Торжествує опльовувана вчора, катована і на ганебному стовпі розп'ята любов; плинуче з неї пробачення, яке ще вчора могло видатись пустим словом, сьогодні стає могутнім громом, який трощить затверділі серця людей, посивілих у виконанні церковних обрядів і приписів і в бездушному лицемірстві. "Христос воскрес!"» [т. 29, с. 32].

Різні аспекти великодніх традицій, їх походження, поширення та побутування були предметом наукового аналізу Івана Франка. У фольклористичних та етнографічних працях «Писанки» (1893), «Людові вірування на Підгір'ї» (1898), «Галицько-руські народні приповідки» (1905–1910), мемуарному нарисі «Моя вітцівська хата» (1913) він зафіксував та пояснив прадавні вірування, ритуали та звичаї українців, пов'язані з приходом весни.

У працях «Мистерия страстей Христовых» (1891), «Вірши на Воскресение Христова» (1892), «В. И. Резанов. Памятники русской драматической литературы. Школьные действия XVII–XVIII в.» (1907), «Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.» (1910), «Дещо про літературну спадщину Іоаннікія Волковича» (1912), «Котра віра ліпша? Інтермедія жида з русином. Тексти й студія» (1913) як учений-медієвіст осмислював тексти пасхальних віршів, пасійних містерій та шкільних релігійних драм. Іван Франко і до сьогодні залишається одним із найґрунтовніших та найавторитетніших дослідників двох анонімних текстів давнього українського письменства – «Слово о Лазаревѣ воскресеніи» (кін. XIII–XIV ст.) та «Слово о збуреню пекла» (XVII ст.)¹, яким присвятив окремі студії «Южнорусская пасхальная драма» (1896), «Слово о Лазаревѣ воскресеніи. Староруська поема на апокрифічні теми» (1900), «Слово про збурення пекла. Українська

¹ Про це докладніше див.: Мельник Я. Два «Слова» давнього українського письменства («Слово о Лазаревѣ воскресеніи» та «Слово о збуренню пекла»): причинки Івана Франка // Українське літературознавство. 2011. Вип. 74. С. 3–11.

Наукові листки.

І Коли вмер Ісус Христос?

Сказав якийсь вчений якийсь час тому „Zeitschrift für die naturwissenschaftliche Wissenschaften“ що він Кундло був „Verstorbener“, наслідки К. Чарльзового у Дарвіністи. Той вчений розвинувся певні речі свої і інші часом, що вказав догори від дуже цікавих речей, а він перш відвернувся сподівався на роздуми науковців, а він перш відвернувся сподівався на роздуми науковців. На вступі саме вказує вказує нову сподівався. На вступі саме вказує вказує нову сподівався.

Того ж року для науковців Ісуса Христа — чотири найважливіші питання: 1) чи був Ісус Христос, 2) чи був він уродженцем Назарета, 3) чи був він уродженцем Назарета, 4) чи був він уродженцем Назарета.

Ісус Христос — це той, хто жив у Назареті, який був уродженцем Назарета, який був уродженцем Назарета, який був уродженцем Назарета.

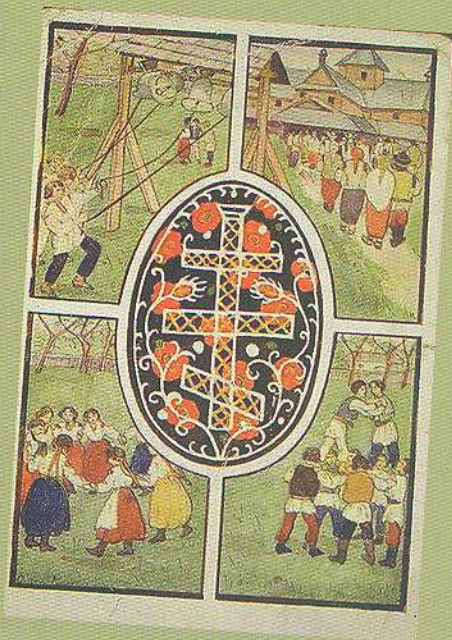
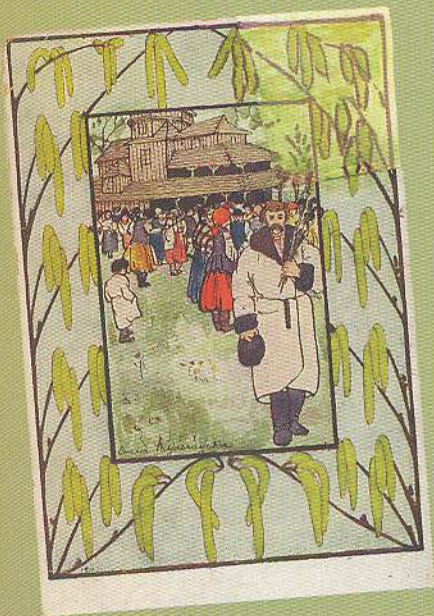
Ісус Христос — це той, хто жив у Назареті, який був уродженцем Назарета, який був уродженцем Назарета, який був уродженцем Назарета.

Ісус Христос — це той, хто жив у Назареті, який був уродженцем Назарета, який був уродженцем Назарета, який був уродженцем Назарета.

Відбитка праці І. Франка «Южнорусская пасхальная драма», 1896 р.

Сторінка праці І. Франка «Коли вмер Ісус Христос?» («Літературно-науковий вістник», 1904 р.)

Олена Кульчицька. Листівки із серії «Христос Воскрес!».

пасійна драма» (1908). До речі, саме Іван Франко був також і першопублікатором барокової великодньої п'єси «Слово о збуреню пекла».

Окремо, мабуть, слід відзначити науково-популярну статтю Івана Франка «Коли вмер Ісус Христос?» (1904), що є рефератом студії німецького теолога Ервіна Пройшена (Erwin Preuschen) (1867–1920), видавця наукового часопису «Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde des Urchristenthums» («Часопис для новозавітної науки та звісток про первісне християнство», Дармштадт). Ця праця присвячена тогочасним науковим поглядам на дату смерті Ісуса Христа, яку намагалися встановити на підставі астрономічних досліджень. У цій статті Іван Франко наводить дві дати – «п'ятниця, 7 цвітня року 30 нашої ери (783 від засновання Риму) і п'ятниця, 3 цвітня р. 33 н. е. (786 від з. Р.)» [т. 54, с. 446]. Сучасні вчені-геологи на підставі аналізу сейсмічної активності в районі Мертвого моря схиляються до думки, що Ісус Христос помер 3 квітня 33 року¹.

Великдень, як і Різдво², – свято дуже величне, предковичне і родинне... «Се одно з найбільших, а у нашого народа таки найбільше свято», – зазначав Іван Франко у своїй праці «Галицько-руські народні приповідки»³. А у розвідці «Людові вірування на Підгір'ї» (1898) письменник пояснював: «Великдень так називається тому, бо як Христос воскрес, то на тоту пам'ятку пан Біг сточив два дні докупи» [т. 54, с. 168].

Великдень – найбільш радісне та урочисте свято. Його очікують із великим нетерпінням та благоговійною радістю. Завчасно приглядаються до погоди вже на Благовіщення (25 березня / 7 квітня). «Яке Благовіщення, такий Великдень» – вірили в Нагуєвичях, рідному селі Івана Франка⁴. А у Вербну неділю радісно вітали одне одного, примовляючи: «Не я б'ю, верба б'є, від нині за тиждень буде Великдень!».

¹ Ісус Христос помер 3 квітня 33 року. URL : https://tsn.ua/nauka_it/isus-hristos-pomer-3-kvitnya-33-roku-vcheni.html

² Див. докладніше: *Тихолоз Н.* Святвечір та Різдво у домі Франків: дух і смак традицій // Науковий вісник Національного музею Івана Франка. Львів, 2017. Вип. 1 (21). С. 56–66.

³ Галицько-руські народні приповідки: У 3-х т. / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко: 2-ге вид. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. Т. 3. С. 518.

⁴ Галицько-руські народні приповідки: У 3-х т. / Зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко: 2-ге вид. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. Т. 1. С. 101.